Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2010, sp. zn. 11 Tdo 1202/2010, ECLI:CZ:NS:2010:11.TDO.1202.2010.1

Číslo: 39/2011

Právní věta:

V případech, kdy státní orgán, vědecký ústav, vysoká škola nebo instituce specializovaná na znaleckou činnost (dále jen „ústav“), které jsou zapsány do seznamu Ministerstva spravedlnosti, nemohou podat znalecký posudek nebo přezkoumat posudek podaný znalcem (§ 110 odst. 1 tr. ř.), není vyloučen postup podle § 24 odst. 1 písm. b) zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů per analogiam, jímž může orgán činný v trestním řízení přibrat (ustanovit) ad hoc ústav nezapsaný v uvedeném seznamu, pokud s tím tento ústav souhlasí a splňuje potřebnou odbornou kvalifikaci k podání znaleckého posudku nebo k přezkoumání posudku podaného znalcem.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 21.12.2010

Spisová značka: 11 Tdo 1202/2010

Číslo rozhodnutí: 39

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Posudek ústavu, Znalec

Předpisy: § 110 tr. ř.
§ 24 odst. 1 písm. b) předpisu č. 36/1967Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného M. L. proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 7. července 2009, sp. zn. 8 To 227/2009, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Okresního soudu v Prostějově pod sp. zn. 1 T 136/2008.

Z odůvodnění:

Rozsudkem Okresního soudu v Prostějově ze dne 21. 4. 2009, sp. zn. 1 T 136/2008, byl obviněný M. L. uznán vinným pod body I. a II. výroku o vině trestným činem loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák. spáchaným ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 tr. zák. Za to byl odsouzen podle § 234 odst. 1 tr. zák. za použití § 35 odst. 1 tr. zák. k úhrnnému nepodmíněnému trestu odnětí svobody v trvání 5 let. Pro jeho výkon byl podle § 39a odst. 2 písm. c) tr. zák. zařazen do věznice s ostrahou.

Podle skutkových zjištění soudu prvního stupně se obviněný dopustil trestného činu loupeže tím, že

> – dne 6. 7. 2007 v pozdních večerních hodinách v P. před domem č. 59 v ulici S. společně s již odsouzeným P. L. po předchozí domluvě obstoupili a uchopili za oděv poškozenou J. L., strkali do ní, obviněný M. L. ji udeřil rukou do hlavy zezadu, přičemž poškozená, když ji obvinění strkali, ustupovala až k plotu nedaleko chodníku u domu, na tomto místě v důsledku strkání upadla na zem, poté jí oba obvinění záměrně roztrhli zdrhovadlo dámské kabelky, kterou měla zavěšenou přes rameno a krk, a z kabelky jí vzali hnědou koženou peněženku s finanční hotovostí ve výši nejméně 1000 Kč, platební kartou na její jméno a osobními doklady,
>
> – dne 28. 8. 2007 v dopoledních hodinách v P. v ulici F. naproti domu č. 12 společně s dalšími třemi osobami nezjištěné totožnosti romského etnika obviněný M. L. společně s již odsouzeným P. L. obstoupili poškozeného M. O., jehož jeden z obviněných nejprve oslovil s požadavkem na vydání peněz a s tím, aby ukázal obsah kapes, což poškozený ignoroval, poté jej obviněný M. L. udeřil zezadu do zátylku, a když se poškozený otočil, napřahoval obviněný M. L. ruku k dalšímu úderu, který poškozený vykryl rukou a naopak sám udeřil do obličeje obviněného M. L., následně však další dvě osoby obstoupily poškozeného M. O., povalily jej na zem, jedna z osob držela poškozeného a další ho prohledávala, obě osoby byly nakloněné nad poškozeným, přičemž obviněný M. L. mu přiklekl hlavu k zemi, při tom mu z kapes kalhot vzali finanční hotovost ve výši nejméně 4400 Kč.

Proti tomuto rozsudku soudu prvního stupně podal obviněný M. L. odvolání, o němž rozhodl Krajský soud v Brně usnesením ze dne 7. 7. 2009, sp. zn. 8 To 227/2009, kterým podle § 256 tr. ř. zamítl podané odvolání jako nedůvodné.

Pro úplnost je třeba uvést, že trestní věc obviněného M. L. již jednou byla předmětem přezkoumání odvolacím soudem, který v usnesení ze dne 3. 2. 2009, sp. zn. 8 To 43/2009, uložil soudu prvního stupně doplnit dokazování ohledně otázky příčetnosti obviněného v době spáchání posuzovaných trestných činů. Jak nyní konstatoval odvolací soud v odůvodnění usnesení napadeného dovoláním, soud prvního stupně odstranil nedostatek, který mu byl vytknut v dřívějším zrušovacím usnesení, protože u hlavního líčení vyslechl znalce MUDr. J. B., který pozměnil dřívější závěry svého znaleckého posudku ohledně nepříčetnosti obviněného v době spáchání trestných činů, takže podle odvolacího soudu jsou závěry tohoto znalce v souladu s posudkem znaleckého ústavu a obviněný je pachatelem trestně odpovědným. Soud prvního stupně se podle odvolacího soudu podrobně a výstižně vypořádal s námitkami obhajoby ohledně toho, z jakého důvodu a jakým způsobem byla přibrána jako znalecký ústav Psychiatrická léčebna v O.

Proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 7. 7. 2009, sp. zn. 8 To 227/2009, podal obviněný M. L. prostřednictvím své obhájkyně dovolání, v němž odkázal na dovolací důvody uvedené v § 265b odst. 1 písm. e), g) a l) tr. ř. Podle jeho názoru soud prvního stupně nesprávně aplikoval ustanovení § 12 tr. zák., § 21 až § 23 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, § 172 odst. 1 písm. e) a § 226 písm. d) tr. ř. Obviněný vytýká soudům nižších stupňů, že po právní stránce nesprávně posoudily otázku jeho příčetnosti, resp. existence či snížení nebo vymizení jeho ovládacích a rozpoznávacích schopností. Podle obviněného ohledně naplnění nezbytného předpokladu pro rozhodnutí o vině v podobě jeho příčetnosti není ve skutkovém stavu věci, resp. ve skutečnostech objasněných v dosavadním řízení, přesvědčivý podklad, který by vylučoval pochybnosti o možné nepříčetnosti obviněného v době spáchání činů. Soudy obou stupňů se ztotožnily s posouzením duševního stavu obviněného znaleckým ústavem – Psychiatrickou léčebnou v O. a jeho znalci, přičemž takový znalecký ústav neexistuje. Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, podle názoru obviněného neumožňuje ustanovení znaleckého ústavu ad hoc za účelem vypracování znaleckého posudku ve věci vyšetření duševního stavu obviněného, resp. posouzení jeho ovládacích a

rozpoznávacích schopností. Jak dále obviněný zdůraznil, znalecký posudek Psychiatrické léčebny v O. nelze považovat za důkaz a ve věci nemohou být použity ani výpovědi znalců působících v Psychiatrické léčebně v O. a znalce MUDr. J. B. u hlavního líčení konaného dne 21. 4. 2009, který se seznámil s posudkem jmenované psychiatrické léčebny a následně zpochybnil správnost svých znaleckých závěrů. Soud prvního stupně tím patrně chtěl naplnit požadavky rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2002, sp. zn. 6 Tz 315/2001, který sice byl učiněn v jiné věci obviněného, avšak vyjadřuje se k otázce posouzení jeho příčetnosti. Obviněný se domnívá, že hodnocení důkazů (znaleckého posudku v kontextu výpovědí znalců a dalších důkazů) soudem prvního stupně nemůže obstát z hlediska zákonnosti a že právní závěry o jeho příčetnosti nemohou být správné, jednoznačné a věrohodné, a to za situace, kdy ve věci existuje znalecký posudek MUDr. J. B. ze dne 14. 9. 2007, v němž tento znalec ve věci trestného činu loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák. spáchaného vůči poškozené J. L. dospěl k závěru, že obviněný nebyl schopen rozpoznat společenskou nebezpečnost svého jednání a ani ovládat své jednání. Závěrem dovolání obviněný navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil jak napadené usnesení odvolacího soudu, tak i jemu předcházející rozsudek soudu prvního stupně, a aby věc přikázal soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud dospěl mimo jiné k následujícím závěrům.

Jak vyplývá z obsahu podaného dovolání, obviněný M. L. uplatnil námitky, které směřovaly výlučně proti úplnosti dokazování, způsobu hodnocení důkazů a ve svých důsledcích proti správnosti skutkových zjištění, jež učinily soudy obou stupňů. Jím vytýkané vady – kdyby skutečně existovaly – by měly povahu výlučně vad skutkových, resp. procesně právních, které nezakládají žádný z důvodů dovolání podle § 265b tr. ř.

Nad rámec uplatněného dovolacího důvodu Nejvyšší soud připomíná k námitkám obviněného M. L. dále uvedené rozhodné skutečnosti, které vyplývají z trestního spisu vedeného u Okresního soudu v Prostějově pod sp. zn. 1 T 136/2008. Policejní orgán Okresního ředitelství Policie České republiky v Prostějově, Služby kriminální policie a vyšetřování, oddělení obecné kriminality, opatřením ze dne 4. 2. 2008, č. j. ORPV-2575-7/TČ-2007-70, rozhodl v posuzované věci podle § 110 odst. 1 tr. ř. s odkazem na ustanovení § 116 odst. 1 tr. ř. o přibrání Psychiatrické léčebny v O. k podání znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. Proti tomuto opatření – navzdory náležitému poučení – obviněný nevznesl podle § 105 odst. 3 tr. ř. námitky vůči odbornému zaměření znalce (ústavu) ani proti formulaci otázek. Ve spisu je rovněž založeno opatření téhož policejního orgánu ze dne 11. 1. 2008, č. j. ORPV-2575-2/TČ-2007-70, jímž byla v posuzované věci podle § 110 odst. 1 tr. ř. s odkazem na ustanovení § 116 odst. 1 tr. ř. přibrána Lékařská fakulta Univerzity Palackého v Olomouci k podání znaleckého posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, a dále je zde přípis doc. MUDr. S. L., CSc., předsedy komise pro expertizní činnost Lékařské fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, ze dne 29. 1. 2008, v kterém se posledně zmíněné přibrání odmítá z důvodů vytíženosti jmenované vysoké školy a v němž se doporučuje přibrat ke zpracování znaleckého posudku Psychiatrickou léčebnu v B. – Č. nebo Psychiatrickou léčebnu v O.

Jak je dále patrné z protokolu o hlavním líčení konaném u Okresního soudu v Prostějově dne 22. 7. 2008, podle § 110 odst. 1 tr. ř. byl zde proveden důkaz výslechem MUDr. S. S. a PhDr. P. V. jako zástupců Psychiatrické léčebny v O. Přitom obviněný M. L. u tohoto hlavního líčení nevznesl námitku nezpůsobilosti Psychiatrické léčebny v O., aby zde mohla vystupovat jako znalecký ústav ve smyslu § 110 odst. 1 tr. ř.

U hlavního líčení konaného před Okresním soudem v Prostějově dne 21. 4. 2009 byl proveden důkaz výslechem znalce MUDr. J. B., k němuž zástupce Psychiatrické léčebny v O. MUDr. S. S. k výzvě soudu uvedl, že se MUDr. J. B. k přezkumnému znaleckému posudku jmenované léčebny „v podstatě přiklonil“. K důkazu výslechem zástupců Psychiatrické léčebny v O. pak obviněný M. L. opakovaně uplatnil námitku, podle které Psychiatrická léčebna v O. není uvedena v seznamu znaleckých ústavů

vedeném Ministerstvem spravedlnosti, takže podle názoru obviněného ani trestní řád, ani zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, neumožňují přibrání znaleckého ústavu podle § 110 odst. 1 tr. ř. ad hoc, a tudíž uvedený důkaz v předmětném řízení je zatížen vadou, v důsledku které jej nelze použít.

Okresní soud v Prostějově ve svém rozsudku ze dne 21. 4. 2009, sp. zn. 1 T 136/2008, k uvedené námitce obviněného M. L. konstatoval, že policejní orgán se snažil přibrat jako znalecký ústav Lékařskou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci, která to odmítla z kapacitních důvodů, přičemž pro případ, kdyby to odmítla i Psychiatrická léčebna v B. – Č., doporučila přibrat Psychiatrickou léčebnu v O. Státní zástupce, jak se dále uvádí v odůvodnění rozsudku soudu prvního stupně, zdůvodnil nezbytnost přibrání Psychiatrické léčebny v O. jako znaleckého ústavu, byť nezapsaného v seznamu Ministerstva spravedlnosti, tím, že předchozí znalecké ústavy odmítly své přibrání z kapacitních důvodů, neboť jsou přetížené. Postupu, jímž byl přibrán odborně fundovaný a kapacitně vybavený zdravotní ústav s dlouhou tradicí, jakým je Psychiatrická léčebna v O., kterou navíc doporučila i Lékařská fakulta Univerzity Palackého v Olomouci (čili instituce s náležitou odbornou a vědeckou kapacitou ve smyslu § 21 odst. 2 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, tedy nelze podle soudu prvního stupně nic vytknout, ale naopak, za účelem rychlého vypracování revizního znaleckého posudku byl tento postup žádoucí. Soud prvního stupně dále poukázal na ustanovení § 22 odst. 3 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, které připouští přiměřené použití ustanovení o výkonu znalecké činnosti znalců i pro výkon znalecké činnosti znaleckými ústavy, a na ustanovení § 24 odst. 1 písm. c) zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, podle něhož – vzhledem k nepřiměřeným obtížím či nemožnosti přibrat znalce zapsaného do seznamu – lze přibrat i znalce ad hoc, který není zapsaný v seznamu znalců.

Krajský soud v Brně se pak v usnesení napadeném dovoláním ztotožnil s argumentací soudu prvního stupně, kterou označil za podrobnou, výstižnou a beze zbytku reagující na námitky obviněného M. L.

Nejvyšší soud s odkazem na ustanovení § 110 odst. 1 a § 116 odst. 1 tr. ř. připomíná, že podle § 21 odst. 3 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů Ministerstvo spravedlnosti vede seznam ústavů a jiných pracovišť specializovaných na znaleckou činnost a vědeckých ústavů, vysokých škol a institucí způsobilých zvláštního vědeckého posouzení ve zvláště obtížných případech. Ustanovení § 24 odst. 1 písm. b) zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů zakotvuje oprávnění státního orgánu ustanovit znalcem osobu, která není zapsána do seznamu znalců a má potřebné odborné předpoklady pro to, aby podala posudek, a která vyslovila souhlas se svým ustanovením, nemůže-li znalec zapsaný do seznamu znalců provést požadovaný znalecký úkon. Podle § 22 odst. 3 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů pro výkon znalecké činnosti ústavů přiměřeně platí ustanovení o výkonu znalecké činnosti znalců zapsaných do seznamu znalců.

Základní otázkou v nyní posuzované trestní věci obviněného M. L. je tedy vyřešení možnosti přiměřeného použití ustanovení § 24 odst. 1 písm. b) zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů ve smyslu § 22 odst. 3 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, v případě přibrání státního orgánu, vědeckého ústavu, vysoké školy nebo instituce specializované na znaleckou činnost (dále též jen „ústav“) k podání znaleckého posudku nebo k přezkoumání posudku podaného znalcem ve výjimečných, zvlášť obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení podle § 110 odst. 1 tr. ř.

Explicitní zákonné zakotvení přiměřeného použití ustanovení o výkonu znalecké činnosti znalců zapsaných do seznamu znalců i pro výkon znalecké činnosti ústavů je příkladem výslovné zákonné úpravy analogie legis. Podmínkou analogie legis je srovnatelnost uvažovaných právních institutů, jejich účelů, jakož i situací, pro které se předpokládá jejich použití. Smyslem institutu ustanovení

znalce ad hoc je dosažení účelu trestního řízení v situacích, kdy znalec zapsaný do seznamu znalců nemůže provést požadovaný znalecký úkon. Podmínkou k takovému postupu a nutným předpokladem z hlediska pojmového vymezení znaleckého posudku jsou odborné předpoklady pro podání posudku a souhlas ustanovené osoby.

V případech, kdy ústav zapsaný do seznamu Ministerstva spravedlnosti (§ 21 odst. 3 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů) nemůže provést úkon podle § 110 odst. 1 tr. ř., by vyloučení analogického postupu podle § 24 odst. 1 písm. b) zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů znemožnilo přezkoumání posudku podaného znalcem ve výjimečných, zvlášť obtížných případech, vyžadujících zvláštního vědeckého posouzení, a tím neumožnilo provedení dostatečného dokazování potřebného k naplnění účelu trestního řízení. Podmínkou přípustnosti uvedené procesní analogie je splnění předpokladů spočívajících v odborné kvalifikaci ústavu a v jeho souhlasu s ustanovením [§ 24 odst. 1 písm. b) zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů]. Z ústavněprávního hlediska tímto postupem nedochází k žádnému zkrácení práv obviněného, zejména jeho zaručeného práva na obhajobu. Obviněný totiž má ve smyslu § 105 odst. 3 tr. ř. právo vznést námitky proti přibrání ústavu ad hoc podle § 110 odst. 1 tr. ř. ve spojení s § 116 odst. 1 tr. ř. a stejně tak mu přísluší ve všech stadiích procesu, jakož i ve všech opravných prostředcích možnost využít v rámci práva na obhajobu argumenty směřující proti důkazům obžaloby včetně znaleckého posudku ústavu.

V posuzované věci tedy byly splněny ve smyslu § 22 odst. 3 zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů všechny podmínky přiměřeného použití ustanovení § 24 odst. 1 písm. b) zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů, pro přibrání ústavu ad hoc podle § 110 odst. 1 tr. ř. ve spojení s § 116 odst. 1 tr. ř. Ve věci šlo o výjimečný, zvlášť obtížný případ, vyžadující zvláštní vědecké posouzení (a to i vzhledem k rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2002, sp. zn. 6 Tz 315/2001), přibrání ústavu ad hoc nebylo svévolné, ústav zapsaný do seznamu znalců Ministerstva spravedlnosti (tj. Lékařská fakulta Univerzity Palackého v Olomouci) nemohl provést přezkumné znalecké posouzení z důvodu své vytíženosti a přibraný ústav – Psychiatrická léčebna v O. – splňoval jak podmínku náležité odbornosti (což plyne z doporučení Lékařské fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, jakož i ze skutečnosti, že na zpracování revizního znaleckého posudku participovali zaměstnanci léčebny, kteří jako fyzické osoby mají status znalce z daného oboru), tak i jeho souhlasu s ustanovením.

Nejvyšší soud se v další části odůvodnění tohoto rozhodnutí vypořádal s ostatními dovolacími námitkami obviněného M. L. a dospěl k závěru, že soudy nižších stupňů na základě učiněných skutkových zjištění správně shledaly v jednání obviněného všechny zákonné znaky trestného činu loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák., a proto neshledal námitky obviněného důvodnými.

Nejvyšší soud tedy podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného M. L. jako zjevně neopodstatněné.